

Оригинални научни рад

УДК: 061.235:364.65 (497.6 BOSANSKI PETROVAC)

DOI: 10.7251/FLZB2001053B

Добротворна задруга српкиња петровчанка – примјер хуманитарног и националног дјеловања у Босанском Петровцу

Бошко М. Бранковић¹

Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

Сажетак: У раду је изложен историјат настанка Добротворне задруге Српкиња Петровчанка у Босанском Петровцу. Задруга је основана 1900. године и била је међу првим овој врсти, основаним у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини. Заједничким трудом и радом, основали су је учитељица Кашица Крајић из Велике Кикинде, која је радила у Босанском Петровцу, и петровачки њесник и национални борац – Бојдан Милановић Крајишник. Циљ Добротворне задруге Српкиња Петровчанка био је национално и хуманитарно дјеловање петровачких Срба. Задруга је одржавала редовне и ванредне хуманитарне акције, а финансирала се добровољним прилозима и одржавањем годишњих забава. Године 1906. задруга је основала Српску женску радничку школу, прву такве врсте у Босанском Петровцу и једну од првих у Босанској Крајини. Задруга је покрећала хуманитарне акције прикуљања помоћи за Црвени крст у Србији и Црној Гори у току балканских ратова.

Кључне ријечи: Добротворна задруга Српкиња Петровчанка, Босански Петровац, Кашица Крајић, Бојдан Милановић Крајишник, хуманитарно и национално дјеловање.

1

bosko.brankovic@ff.unibl.org

Просвјетно и хуманитарно удружење око којег су се окупљале српске жене у Аустроугарској монархији било је *Доброћворна Задруја Српкиња*. Прва *Доброћворна Задруја Српкиња* основана је 1867. године у Новом Саду: уз констатацију да је „основана фундацијом неумрлој великана књаза Михаила“.² Правила ове задруге усвојена су на оснивачкој скупштини 1880. године,³ а одобрена је 1881. године од стране угарске краљевске владе.⁴

Од тада, њихов број стално је растао. Задатак ових задруга био је организовање жена за рад на општем добру, оснивање српских дјевојачких школа и културни рад, из чега је произлазио и њихов главни циљ, да својим радом помогну сиротињу и унаприједи српску омладину, нарочито женску.⁵ Како је број задруга растао, 1910. године покушало се са оснивањем *Савеза Српкиња*, са центром у Загребу. Међутим, *Савез Српкиња* није заживио због слабог одзива локалних задруга.⁶

Када је ријеч о окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, задруге се почињу формирати тек почетком XX вијека. Срби су у овим покрајинама, од почетка аустроугарске окупације 1878. године, били најгласнији у захтјевима за оснивање националних друштава.⁷ Окупациони аустроугарски режим у покрајинама Босне и Херцеговине од самог почетка заузео је принципијелан став да се не допушта оснивање, не само политичких организација на националној основи, већ и културних и привредних, а овакав став режим је правдао тврдњом да комплетно становништво окупираних покрајина припада једној нацији.⁸ Међутим, Срби су били упорни у својим настојањима и од половине 80-их година XIX вијека теже да оснују своја друштва са националним предзнаком. Јак покрет за оснивање друштава са националним предзнаком нарочито из-

2 Петар Крестић, „Добротворни рад српских жена крајем XIX и почетком XX века“, Зборник Матице српске за историју, 65–66 (2002): 271.

3 Исто, 271.

4 Види: Александар Сандић, Софија Дунђерски, Аркадије Варађанин. Правила Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња (Нови Сад: Српска штампарија Дра Светозара Милетића, 1881).

5 Петар Крестић, *наведени рад*, 271–272.

6 Исто, 272–273.

7 Tomislav Kraljačić, *Kalajev režim u Bosni i Hercegovini (1882–1903)* (Banja Luka – Srpsko Sarajevo: АНУРС, 2000), 150.

8 Исто, 149.

ражајан постаје од 1887. године.⁹ Прво друштво православних Срба које је добило дозволу за оснивање било је *Пјевачко друштво* у Тузли, основано 1886. године, а 1887. године основано је у Сарајеву *Крајцарско штедовно друштво њравославних Српкиња*, које је било чисто филантропска установа.¹⁰

Доброћворне Задрује Српкиња оснивају се од 1900. године. Ђорђе Пејановић наводи да је прва *Женска доброћворна задруја (Доброћворна Задруја Српкиња)* основана у Босанској Дубици 1901. године, уз објашњење да је *Крајцарско штедовно друштво њравославних Српкиња*, основано у Сарајеву 1887. године, преименовано у *Доброћворну Задрују Српкиња* 1906. године.¹¹ У Бањој Луци задруга је основана 1903,¹² у Бијељини 1905,¹³ а у Доњој Тузли 1907. године.¹⁴ За округ Бихаћ, Пејановић оснивање ових задруга по мјестима смјешта у сљедеће године: Босански Петровац 1902; Дрвар 1911; Бихаћ и Босанска Крупа 1914. година.¹⁵ Међутим, Пејановић је погрешно датирао годину оснивања задруге у Босанском Петровцу, гдје је *Доброћворна Задруја Српкиња Пејровчанка* основана 1900. године. *Доброћворну Задрују Српкиња Пејровчанка* у Босанском Петровцу 1900. године основали су учитељица Катица А. Крајић и Богдан Милановић Крајишник, прву тог типа у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини.¹⁶

Катица (кћерка Магдалене и Антонија) Крајић, поријеклом из Велике Кикинде,¹⁷ била је прва учитељица на служби у српској школи у Босанском Петровцу, која

9 Ђорђе Пејановић, *Културно-просветна хумана и социјална друштва у Босни и Херцеговини за време аустријске владавине* (Сарајево: Штампарија „Босанска пошта“ 1930), 5.

10 Исто, 16–17.

11 Исто, 16–17.

12 Босанска вила 11–12 (30. јун 1903), 231.

13 Босанска вила 11–12 (30. јун 1905), 189; *Наш живот* 6 (мај 1905).

14 Босанска вила 19–20 (15. и 30. октобар 1907), 322.

15 Ђорђе Пејановић, *Културно-просветна хумана и социјална друштва у Босни и Херцеговини за време аустријске владавине*, 93; 94; 95.

16 Врбаске новине 87 (19. март 1933), 5; Драгољуб Новаковић, *Новаковићи 1813–2013. Наша породица – наш завичај* (Београд: ауторско издање, 2013), 152; Душан С. Ковачевић, *Петровац у подножју Грмеча, Клековаче и Осјеченице* (Нови Сад: Музеј Војводине, 1996), 145; „Катица А. Крајићева“, У књизи: *Српкиња, њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас* (Бања Лука: Графопапир, Асоцијација иноваторки НОВА у БиХ, 2013), 73 (репринт издања Сарајево: Штампарија Пијуковић и друг, 1913).

17 Треба напоменути да је *Доброћворна Задруга Српкиња* у Великој Кикинди основана 1873. године. Tatjana Loš, „Знамените Српкиње: Жене из Кикинде које су мијенјале Србију“, приступљено 10. јуна 2018., http://www.novosti.rs/vesti/zivot_+303.html:568283-Zene-iz-Kikinde-koje-su-menjale-Srbiju.

је основана 1893. године.¹⁸ Крајићева је учитељску службу у Босанском Петровцу обављала до 1903. године.¹⁹ У току своје службе у Босанском Петровцу Крајићева је посебну пажњу посвећивала предавањима из области српске историје и еписких пјесама о Марку, Милошу, цару Душану, кнезу Лазару, старини Новаку и другим српским јунацима.²⁰ Крајићева је учествовала у организовању светосавских забава у Босанском Петровцу, основала је женску пјевачку и појачку дружину итд.²¹ Поред учитељске службе и учествовања у друштвеним активностима, Крајићева је имала осјећаја и за туђу бол, 1895. године Перо Крецо јој се јавно захвалио за исказано добротинство приликом сахране његовог сина: *Хвала и вриједној срп. учитељици тђици Катарини А. Крајићевој, која је не жалећи шруда, мноштво вијенаца сџлела којима су дили носиоци, крстџ и лишџија окићени.*²² Након дуге и тешке болести умрла је 1910. године и сахрањена је на српском православном гробљу у Босанском Петровцу. На њеном гробу пише: *Овдје џочива рада Божија КАТАРИНА КРАЈИЋЕВА рођена у Осеку 1893. умрла у Бос. Пејровцу 1910. СРБСКА УЧИТЕЉИЦА.*²³

Богдан Милановић Крајишник рођен је 1877. године у Зрмањи (Лика), гдје су његови родитељи, Раде и Мара, избјегли пред турском одмаздом из Босанског Петровца, у који су се вратили по завршетку устанка. По жељи оца завршио је само основну школу, након које се запослио у очевој трговачкој радњи. Бавећи се трговином упознавао је различите људе и различите идеје, нарочито идеје везане за националне тежње српског народа у окупираним покрајинама. Своју националну освијештеност исказивао је кроз активно учествовање у културним дешавањима у свом граду и округу. Одлазио је на све свечаности које су се одржавале, а и сам је многе подржавао, материјално или као орга-

18 Драгољуб Новаковић, *Новаковићи 1813–2013. Наша породица – наш завичај*, 127; Elvira Islamović, *Školstvo i obrazovanje na području okruga Bihać za vrijeme austrougarske uprave (Bihać: BZK Preporod, 2008)*, 275; Бошко М. Бранковић, *Петровац од 1700. до 1918. године (Бања Лука: Завичајно удружење „Петровац“, Графид, 2016)*, 153.

19 Драгољуб Новаковић, *Новаковићи 1813–2013. Наша породица – наш завичај*, 128.

20 Исто, 127.

21 Катица А. Крајићева, 73; Б-Х Источник свеска I и II (јануар и фебруар 1896), 55.

22 Босанска вила 15 (15. август 1895), 239.

23 Текст на надгробној плочи Катарине Крајић на српском православном гробљу Трешњице у Босанском Петровцу. Текст записао аутор рада 2020. године.

низатор. Због подршке борби за црквено-школску аутономију српског народа прогањан је и затваран од стране аустроугарских окупационих власти, због чега је напустио Босански Петровац и Босну и Херцеговину са породицом у љето 1901. године, а у љето 1902. године преминуо је од посљедица тортуре аустроугарских окупационих власти, у Улцињу.²⁴

Прву забаву *Добројворна задруга Српкиња Петровчанка* одржала је крајем 1900. године.²⁵ Није познато да ли су забаве одржаване 1901. године, а могуће је и да нису због прогона окупационих власти једног од оснивача задруге – Богдана Милановића Крајишника. Сљедећа забава са игранком у корист благајнице задруге, одржана је 15. априла 1902. године. Забаву је пригодним говором отворила учитељица Катица Крајић.²⁶ Забава је одржана и у октобру 1903. године.²⁷ У 1905. години задруга је одржала двије забаве хуманитарног карактера. Прва забава одржана је 19. јуна у спомен српског пјесника Ђуре Јакшића, а у корист оснивања Српске женске раденичке школе у Босанском Петровцу. Добровољне прилоге за ову намјену прикупљала је Марица К. Крстановић.²⁸ Друга забава одржана је 14. (27) октобра на дан Свете преподобне матере Параскеве, крсне славе задруге. Петровчани су и на овој забави могли приложити средства за оснивање Српске женске раденичке школе.²⁹

Чланице задруге,³⁰ желећи да побољшају стање женског подмлатка у Босанском Петровцу, одлучиле су на годишњој скупштини³¹ у априлу 1905. године да оснују Женску раденичку школу. Након одржане годишње скупштине, послале су молбу са приложеним правилима за оснивање Женске раденичке школе, преко котарских власти Земаљској влади у Сарајево.³² Чланице су успјеле скупити и финансијска средства којима би се школа финансирала док не би постала

24 Види: Бошко М. Бранковић, „Богдан Милановић Крајишник – жртва борбе за црквено-школску самоуправу у Босни и Херцеговини“, Српске студије 8 (2017): 350–359.

25 Босанска вила 3 (15. фебруар 1901), 59.

26 Босанска вила 9 (15. мај 1902), 178.

27 Босанска вила 19 и 20 (31. октобар 1903), 357.

28 Босанска вила 13 и 14 (15. јул 1905), 224.

29 Српска ријеч 149 (28. октобар/10. новембар 1905), 3.

30 До сада није пронађен комплетан списак чланица задруге из те године.

31 Скупштина је одржана на Васкрс.

32 Босанска вила 8 (30. април 1905), 127.

финансијски самоодржива.³³ Влада на овај захтјев задруге у току 1905. године није одговорила.

Захтјев за отварање школе задруга је поново послала 1906. године. Као одговор из Сарајева дошла је одлука преко котарских власти да се задруга у вези са овим питањем обрати мјесној српској црквено-школској општини. По препоруци др Ајзлера,³⁴ опуномоћеника котарског управника, председница Мара Крстановић и потпредседница Драгица Бањац³⁵ послале су захтјев црквено-школској општини. Убрзо је стигло одобрење за отварање школе. Ајзлер је после добијања одобрења послао обавјештење задрузи, у којем је навео: *да се је он извјестио од окружја и да је још једино нужно да отворене школе дозволи Просвјетни Савјет у Бањојлуци јер је исти највише мјеродаван у тој ствари*. Просвјетни савјет је после добијања захтјева дао одобрење да се школа отвори. Школа је отворена 1. фебруара 1906. године.³⁶

Након што се вратио са одмора, котарски управник Ванцел (Herman Van-Zel d'Arlon) наредио је да се школа затвори, јер је, према његовом мишљењу, била отворена без ваљане дозволе и школа је затворена 17. фебруара, а Мара Крстановић³⁷ кажњена је са 50 круна глобе. Задруга је упутила званичну жалбу. На састанку са Ванцелом у вези са овим питањем био је савјетник задруге Коста С. Крстановић. Он је том приликом предстојника Ванцела упознао са чињеницом да је задруга за отварање школе добила одобрење и од његовог замјеника Ајзлера, што је овај и потврдио на састанку. Међутим, предстојник је остао при свом ранијем ставу да се школа затвори. После састанка Ванцел је потврдио своју првобитну одлуку о затварању школе и новчане казне за Мару Крстановић. Задруга је упутила жалбу Земаљској влади у Сарајево и окружним властима у

33 Бошко М. Бранковић, *Петровац од 1700. до 1918. године*, 137-138; Бошко М. Бранковић, „Оснивање друштава и удружења у Босанском Петровцу крајем 19. и почетком 20. вијека“, у зборнику радова: *Привреда Босанске Крајине 1878-1941*, уредник Владан Вуклиш (Бања Лука: Архив Републике Српске, Удружење архивских радника Републике Српске, 2018), 119.

34 Аутор текста није успио пронаћи пуно име у документима и литератури.

35 Драгица Бањац била је супруга петровачког трговца Симе Бањца, који се са породицом доселио из Приједора.

36 Бошко М. Бранковић, *Петровац од 1700. до 1918. године*, 138; Бошко М. Бранковић, *Оснивање друштава и удружења у Босанском Петровцу крајем 19. и почетком 20. вијека*, 119.

37 Мара Крстановић била је у родбинским везама са познатим петровачким адвокатом и политичким радником тог времена – Костом Крстановићем.

Бихаћу, али без успјеха. Женска радничка школа на крају је отворена у љето 1906. године.³⁸

О значају *Доброћворних задруга Срикиња* у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини, најбоље свједочи текст из Календара Просвјета за 1910. годину, у којем се, између осталог, наводи:

Њежни осјећаји женској срца не би могли јачеј пољети наћи нешто у извршавању дужности „правде и добротинства“. Како би те дужности постојале јаче и активније наше Срикиње удружују своју снагу и своје срце у једно, које је у стању да испуњава правду према нашој сиротињи, чинећи им добра дјела.

Већ у неким мјестима основане су Доброћворне задруге Срикиња, и раде с успјехом, захваљујући пожртвовању чланица Срикиња Управној одбора. Циљ свих Доброћворних Задруга је, да се постојомажу морално, просвјетно и материјално Српцаг и Срикиње у оном мјесту, у коме је Задруга основана (...) У нашој домовини не би смјело бити ни најмање мјесто без своје Доброћворне Задруге Срикиња. Шта више, ова љубав према правди и добротинству треба да нађе одзива у доброј ошитој вољи. На тај начин наше Срикиње учиниће многа своје народу.³⁹

Доброћворна задруга Срикиња Пејровчанка, под управом предсједнице Марице Крстановић и тајнице Даринке Савић,⁴⁰ дјеловала је 1911. и 1912. године. У ове двије године задруга је имала 44 чланице,⁴¹ од чега: 1 оснивачица, 10 редовних чланица и 33 помажуће чланице. Капитал задруге у ове двије године износио је 1200 круна.⁴²

Чланице *Доброћворне задруге Срикиња Пејровчанка* одазвале су се акцији прикупљања хуманитарне помоћи у току балканских ратова. Оне су слале помоћ преко Просвјетиног одбора за Црвени крст, Црвеном крсту у Србији и Црној Гори, о чему свједоче и сачувани извјештаји. Један од извјештаја од 24. децембра 1912.

38 Бошко М. Бранковић, *Петровац од 1700. до 1918. године*, 138–139; Бошко М. Бранковић, *Оснивање друштава и удружења у Босанском Петровцу крајем 19. и почетком 20. вијека*, 119–120.

39 Календар Просвјета за 1910. годину (Сарајево: СПКД Просвјета, 1910), 118–119.

40 За Даринку Савић није било могуће пронаћи више података.

41 Списак са именима чланица до сада није пронађен.

42 Календар Просвјета за 1911. годину (Сарајево: СПКД Просвјета, 1911), 202; Календар Просвјета за 1912. годину (Сарајево: СПКД Просвјета, 1912), 304.

године, насловљен на Васиља Грђића, члана Просвјетиног одбора за Црвени крст, гласи:

Приложено шаљемо Вам 2 исказа на којима можете видјети да смо њозивом на ваше цијењено без дајшума њисмо њирисиујили раду да и од сѣране наше дојринесемо колико смо у сѣању дојринијети нашој браћи која се боре за ојшѣу слободу њојшѣишѣеној срѣској народа у ѣурској имѣерији. Рубље смо сѣаковали у ѣети њошѣанских омоѣа и њослали франко на Ваш цијењени наслов ѣе нам је жеља да од исѣој њоловину њошаљете у Беоѣрад, а друѣу њоловину на Цеѣиње. Осим ѣоѣа смо данас и Срѣској народној данци њослали 130 круна као ѣрило од сѣране ове усѣанове црвеном крсѣу срѣском и црноѣорском.⁴³

Вјероватно је након завршетка Првог свјетског рата *Добројворна задруѣа Срѣкиња Пејѣровчанка* пришла *Колу срѣских сесѣара* у Босанском Петровцу. Оно што је сигурно јесте да се то није десило 1906. године како тврди Драгољуб Новаковић, јер смо кроз истраживања дошли до сазнања да је задруга функционисала до краја 1912. године. Из досадашњих истраживања није могуће дефинисати да ли је задруга угашена 1913. године или се то десило нешто касније, али је сигурно да је угашена најкасније 1914. године, Законом о изузетним мјерама, који су аустроугарске власти постепено увеле у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини од 25. до 31. јула 1914. године. Овим законом било је предвиђено обустављање политичких и грађанских права, обустављање поротних судова и стварање војно-казнених процеса,⁴⁴ а након доношења закона затворене су српске школе, забрањена је ћирилица, забрањен је рад свим српским друштвима, забрањено је кориштење и истицање српске заставе, забрањена је крсна слава, забрањено је ношење српске шајкаче, а почео је и јачи прогон свих оних који су имали неке везе са Србијом, а који су се чинили сумњивим аустроугарским властима.⁴⁵

43 АВИН SPKD PROSVJETA PKD 110 Crveni krst Bos. Petrovac 3612.

44 Ђорђе Микић, *Аустроугарска ратна политика у Босни и Херцеговини 1914–1918* (Banja Luka: NUBL, 2011), 18.

45 Драга Мاستиловић, *Између српства и југословенства. Српска елита из Босне и Херцеговине и стварање Југославије* (Београд: Филип Вишњић, 2012), 168; Momir Milojević, „Bosna i Hercegovina za vreme Prvog svetskog rata“, *Crimen*, 1 (2018): 24; Драга Мастиловић, „Континуитет затирања Срба у Босни и Херцеговини у XX вијеку“, *Прилози настави српског језика и књижевности*, св. 8, бр. 8 (2019): 79.

Закључак

Истраживања и закључци који су презентовани у раду, а који се тичу *Добројворне задрује Сркиња Пејровчанка* у Босанском Петровцу, у неколико сегмената се разликују од досадашњих. Као прво, утврђено је да је година оснивања Задруге 1900, а не 1902, како је то тврдио Ђорђе Пејановић у својим истраживањима, а сви каснији аутори (па и аутор овог рада), до сада узимали као годину оснивања. Да је година оснивања 1900. може се закључити, у првом реду, на основу имена оснивача, јер је Богдан Милановић Крајишник у љето 1901. године, због притиска и прогона окупационих аустроугарских власти, са породицом пребјегао у Црну Гору, а у љето 1902. године преминуо у Улцињу од посљедица тортуре коју су раније на њему спроводиле окупационе власти.⁴⁶ Друга чињеница која потврђује 1900. годину као годину оснивања је податак из листа Босанска вила (бр. 3, 15. фебруар 1901), гдје се наводи: *Прву забаву Добројворна задруга Сркиња Пејровчанка одржала је крајем 1900. године.*

Други битан сегмент који је у раду, иако не до краја, разјашњен, јер аутор није успио пронаћи прецизне податке и самим тим се није везао за одређену годину, јесте податак када се *Добројворна задруга Сркиња Пејровчанка* стопила у Коло српских сестара у Босанском Петровцу. Према закључку Драгољуба Новаковића, спајање се десило 1906. године, међутим, на основу истраживања у Архиву БиХ и једног документа из фонда СПКД Просвјета, и прегледа *Календара Просвјета*, евидентно је да је *Добројворна задруга Сркиња Пејровчанка* дјеловала до краја 1912. године, што нас наводи на закључак да је могла бити угашена најраније у току 1913. године, али је вјероватније да се то десило 1914. године када су аустроугарске власти донијеле одлуку о забрани рада српских школа и друштава у Босни и Херцеговини. Нема доступних података, у досадашњим истраживањима, да је обновљена након завршетка Првог свјетског рата.

На крају, значај *Добројворне задрује Сркиња Пејровчанка* за Босански Петровац је вишеструк, од очувању националних вриједности, културног уздицања омладине, до образовања женске дјеце. Посебно је битно нагласити, да су оснивачи људи који су своје здравље и животе дали у борби за српске националне интересе у окупираним покрајинама Босни и Херцеговини. Богдан Милановић

46

О чему се може више прочитати у: Бошко М. Бранковић, *Богдан Милановић Крајишник – жртва борбе за црквено-школску самоуправу у Босни и Херцеговини*, 350–359.

Крајишник је умро од посљедица тортуре, а иза њега нису остали потомци, јер је имао једну кћерку која је преминула као дијете, послје њега. Катарина Крајић је млада преминула због болести и сахрањена је у Босанском Петровцу.⁴⁷ Иза ње нису остали потомци јер се није удавала.

Садржај рада диктирала су истраживања која је аутор спроводио а која, у почетној фази, нису имала за циљ да оспоравају сазнања ранијих истраживача, међутим, са увидом у штампу, часописе и сасвим малим дијелом архивску грађу, било је евидентно да то неће бити могуће избјећи. Користећи доступну литературу, за коју се испоставило, да недопуњује недостатке ранијих истраживања и часописе и листове из времена када је *Добројворна задруга Српкиња Пејровчанака* дјеловала било је примјетно да је потребно извршити одређене корекције закључака претходних истраживача и отворити пут за нека будућа шира и већа истраживања везана за гашење задруге. Нема података да је задруга обновљена послје Првог свјетског рата, али је могуће да се стопила са Колом српских сестара у Босанском Петровцу, што би требало утврдити посебним истраживањем које би обухватило прошлост Кола српских сестара у Босанском Петровцу.

Извори и литература:

Архивска грађа:

Arhiv Bosne i Hercegovine:

Fond SPKD Prosvjeta.

Објављени извори:

Сандић, Александар, Дунђерски, Софија, Варађанин, Аркадије. Правила Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња (Нови Сад: Српска штампарија Дра Светозара Милетића, 1881).

Штампа:

Босанска вила 15 (15. август 1895).

Босанска вила 3 (15. фебруар 1901).

47 Аутор текста је у сарадњи са локалним свештеницима, Здравком Богојевићем, Николом Аркулом и Јованом Бањцем, пронашао надгробни споменик 2020. године. Надгробни споменик је срушен и у јако лошем је стању.

Босанска вила 9 (15. мај 1902).
Босанска вила 11–12 (30. јун 1903).
Босанска вила 19 и 20 (31. октобар 1903).
Босанска вила 8 (30. април 1905).
Босанска вила 11–12 (30. јун 1905).
Босанска вила 13 и 14 (15. јул 1905).
Босанска вила 19–20 (15. и 30. октобар 1907).
Б-Х Источник свеска I и II (јануар и фебруар 1896).
Врбаске новине 87 (19. март 1933).
Наш живот 6 (мај 1905).
Српска ријеч 149 (28. октобар/10. новембар 1905).

Интернет:

Loš, Tatjana, „Znamenite Srpkinje: Žene iz Kikinde koje su mijenjale Srbiju“, приступљено 10. јуна 2018., http://www.novosti.rs/vesti/zivot_+303.html:568283-Zene-iz-Kikinde-koje-su-menjale-Srbiju.

Литература:

Бранковић, Бошко М., Петровац од 1700. до 1918. године (Бања Лука: Завичајно удружење „Петровац“, Графид, 2016).

Бранковић, Бошко М., „Богдан Милановић Крајишник – жртва борбе за црквено-школску самоуправу у Босни и Херцеговини“, Српске студије 8 (2017): 350–359.

Бранковић, Бошко М., „Оснивање друштава и удружења у Босанском Петровцу крајем 19. и почетком 20. вијека“, у зборнику радова: Привреда Босанске Крајине 1878–1941, уредник Владан Вуклиш (Бања Лука: Архив Републике Српске, Удружење архивских радника Републике Српске, 2018), 115–125.

Islamović, Elvira, Školstvo i obrazovanje na području okruga Bihać za vrijeme austrougarske uprave (Bihać: BZK Preporod, 2008).

Календар Просвјета за 1910. годину (Сарајево: СПКД Просвјета, 1910).

Календар Просвјета за 1911. годину (Сарајево: СПКД Просвјета, 1911).

Календар Просвјета за 1912. годину (Сарајево: СПКД Просвјета, 1912).

„Катица А. Крајићева“, У књизи: Српкиња, њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас (Бања Лука: Графопапир, Асоцијација иноваторки НОВА у БиХ, 2013), 73 (репринт издања Сарајево: Штампарија Пијуковић и друг, 1913).

Ковачевић, Душан С., Петровац у подножју Грмеча, Клековаче и Осјеченице (Нови Сад: Музеј Војводине, 1996).

Крајчајић, Tomislav, Kalajev režim u Bosni i Hercegovini (1882–1903) (Banja Luka – Srpsko Sarajevo: АНУРС, 2000).

Крестић, Петар, „Добротворни рад српских жена крајем XIX и почетком XX века“, Зборник Матице српске за историју 65–66 (2002): 271–278.

Мастиловић, Драга, Између српства и југословенства. Српска елита из Босне и Херцеговине и стварање Југославије (Београд: Филип Вишњић, 2012).

Мастиловић, Драга, „Континуитет затирања Срба у Босни и Херцеговини у XX вијеку“, Прилози настави српског језика и књижевности, св. 8, бр. 8 (2019): 75–93.

Mikić, Đorđe, Austrougarska ratna politika u Bosni i Hercegovini 1914–1918 (Banja Luka: NUBL, 2011).

Milojević, Momir, „Bosna i Hercegovina za vreme Prvog svetskog rata“, Crimen, 1 (2018): 19–37.

Новаковић, Драгољуб, Новаковићи 1813–2013. Наша породица – наш завичај (Београд: ауторско издање, 2013).

Пејановић, Ђорђе, Културно-просветна хумана и социјална друштва у Босни и Херцеговини за време аустријске владавине (Сарајево: Штампарија „Босанска пошта“ 1930).

The charitable society “srpkinja petrovacka”⁴⁸ – an example of humanitarian and national engagement in Bosanski Petrovac

Boško Branković

University of Banja Luka, Faculty of Philosophy

Summary: This article explains the history of *The Charitable society “Srpkinja Petrovacka”* in Bosanski Petrovac. *The Charitable society* was founded in 1900 and it was among the first of this kind in the occupied provinces of Bosnia and Herzegovina. It was founded thanks to the joint work and effort of Katica Krajić from Velika Kikinda, a teacher who worked in Bosanski Petrovac, and Bogdan Milanović Krajišnik, a poet and national hero from Petrovac. The goal of *The Charitable society “Srpkinja Petrovacka”* was national and humanitarian engagement of Serbs from Petrovac. *The Charitable society “Srpkinja Petrovacka”* was organizing regular and occasional humanitarian actions. It was financed by voluntary contributions and by annual social events. In 1906 *The Charitable society* established *The Serb female occupational school*, the first of this kind in Bosanski Petrovac and one of the first in Bosanska Krajina. It also organized humanitarian actions with the goal to collect aid for the Red Cross in Serbia and Montenegro during the Balkan wars.

Keywords: The Charitable society “Srpkinja Petrovacka”, Bosanski Petrovac, Katica Krajić, Bogdan Milanović Krajišnik, humanitarian and national engagement.

48 “Srpkinja Petrovčanka”, the name of the Charitable society refers to Serb women who live in Bosanski Petrovac.